



# Судові рішення у кримінальному провадженні

Тема 8 — Системне розуміння судового рішення як центрального акту правосуддя: правова природа, види, структура, зміст та вимоги законності.

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА



Мета вивчення теми

# Що ми вивчаємо і навіщо

Мета — сформувати системне розуміння судового рішення, засвоїти його правову природу, види, структуру та зміст, а також виробити здатність аналізувати рішення з позицій законності, обґрунтованості та вмотивованості відповідно до КПК України, практики Верховного Суду та ЄСПЛ.



## Критичний аналіз

Виявлення процесуальних помилок і порушень у змісті судових рішень



## Оцінка якості

Оцінка судового рішення як акту правосуддя



## Логіка судді

Розуміння логіки судового мислення при ухваленні вироку, ухвали та постанови

План теми

# Структура лекції

01

---

Поняття та види судових рішень

Нормативне закріплення, правова природа, класифікація

02

---

Вимоги до судового рішення

Законність, обґрунтованість, вмотивованість

03

---

Вирок суду: структура та зміст

Три частини вироку, внутрішня єдність, практичний вимір

04

---

Ухвали та постанови суду

Призначення, сфера застосування, процесуальні наслідки

05

---

Законність, обґрунтованість і вмотивованість

Взаємозв'язок вимог та практика скасування рішень



# Поняття судового рішення

Судове рішення — це рішення суду, ухвалене у формі вироку, ухвали або постанови (КПК України). Це не просто документ, а владне веління держави, яке приймається судом у межах його компетенції та спрямоване на вирішення конкретного правового питання.

- ❏ У кримінальному провадженні не існує «неформальних» рішень суду. Усе, що має юридичне значення, існує виключно як судове рішення у визначеній процесуальній формі — це гарантія прав людини.

# Судове рішення як акт правосуддя

## Ключові риси судового рішення

- Завжди має владний характер — підлягає обов'язковому виконанню
- Забезпечується державним примусом
- Завжди вирішує конкретне правове питання
- Є логічним завершенням процесу доказування і правової оцінки

## Практика ЄСПЛ та Верховного Суду

ЄСПЛ послідовно підкреслює: право на справедливий суд включає право отримати мотивоване рішення. Недостатньо «вирішити правильно» — суд повинен пояснити чому.

Верховний Суд наголошує: рішення має бути не лише законним, а й зрозумілим, логічно послідовним і переконливим.

# Види судових рішень

КПК України встановлює чітку і вичерпну систему судових рішень. Суд не може вигадувати нові форми або довільно змінювати їхню природу.

## Вирок

Найважливіший вид. Відповідає на головне питання — про винуватість особи. Кульмінація судового розгляду. Може бути лише обвинувальним або виправдувальним.

## Ухвала

«Робочий інструмент» суду. Супроводжує процес на всіх етапах: допустимість доказів, запобіжні заходи, призначення експертиз, відкладення розгляду.

## Постанова

Застосовується у випадках, прямо передбачених законом. Пов'язана з вирішенням окремих процедурних питань суддею одноособово.

 Помилка у виборі форми рішення може призвести до його скасування та істотного порушення прав учасників провадження.



# Вимоги до судового рішення

КПК України визначає: судові рішення повинно бути законним, обґрунтованим і вмотивованим. Це «трикутник якості» — якщо хоча б один елемент відсутній, рішення стає вразливим для скасування.

# Законність як фундамент

## Що означає законність?

- Суд застосував саме ту норму, яка підлягала застосуванню
- Суд правильно витлумачив цю норму
- Суд дотримався всіх процесуальних правил при ухваленні рішення

Законність — це не лише «посилання на статтю», а правильне вбудовування норми у конкретну життєву ситуацію.

## Позиція Верховного Суду

Порушення процесуальних норм, навіть формально «незначне», може поставити під сумнів законність рішення, якщо воно вплинуло або могло вплинути на його зміст.

Законність — це не тільки про норму, а й про справедливість процедури.

# Обґрунтованість і вмотивованість

## Обґрунтованість — зв'язок із фактами

Рішення базується на досліджених у суді доказах, які є належними, допустимими та достатніми. Суд не може покладатися на припущення, ігнорувати суперечності або вибірково оцінювати матеріали. Обґрунтованість — це не про кількість доказів, а про їхню переконливу взаємодію.

## Вмотивованість — мистецтво пояснити рішення

Суд пояснює: чому визнав одні докази достовірними, а інші — ні; чому прийняв одні аргументи і відхилив інші. ЄСПЛ: відсутність належної мотивації є порушенням права на справедливий суд. Вмотивованість — це не «написати більше тексту», а чітко і логічно показати хід думки.

# Взаємозв'язок трьох вимог



Рішення може бути формально законним, але не обґрунтованим — і буде скасоване. Може бути обґрунтованим, але не вмотивованим — і також не витримає перевірки. Добре написане, але незаконне рішення — найгірший варіант, бо створює ілюзію правосуддя.



Практичний вимір

# Як «падають» судові рішення

→ Суд не пояснив відхилення доказу

Ключовий доказ сторони захисту відкинута без мотивування — порушення вмотивованості

→ Посилання на недосліджені матеріали

Суд послався на доказ, який не досліджувався в судовому засіданні — порушення обґрунтованості

→ Формальний перелік без аналізу

Докази перелічені, але не проаналізовані — відсутній зв'язок між доказами і висновком

→ Норма без пояснення змісту

Суд застосував норму права без розкриття її змісту стосовно конкретної ситуації

# Вирок суду: центральне рішення

Вирок — єдине судове рішення, яким суд вирішує питання про винуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення. Жодне інше рішення не може замінити його функцію. Саме через вирок реалізується принцип презумпції невинуватості: доки вирок не набрав законної сили, особа не вважається винною.

## Обвинувальний вирок

Суд визнає особу винуватою та призначає покарання

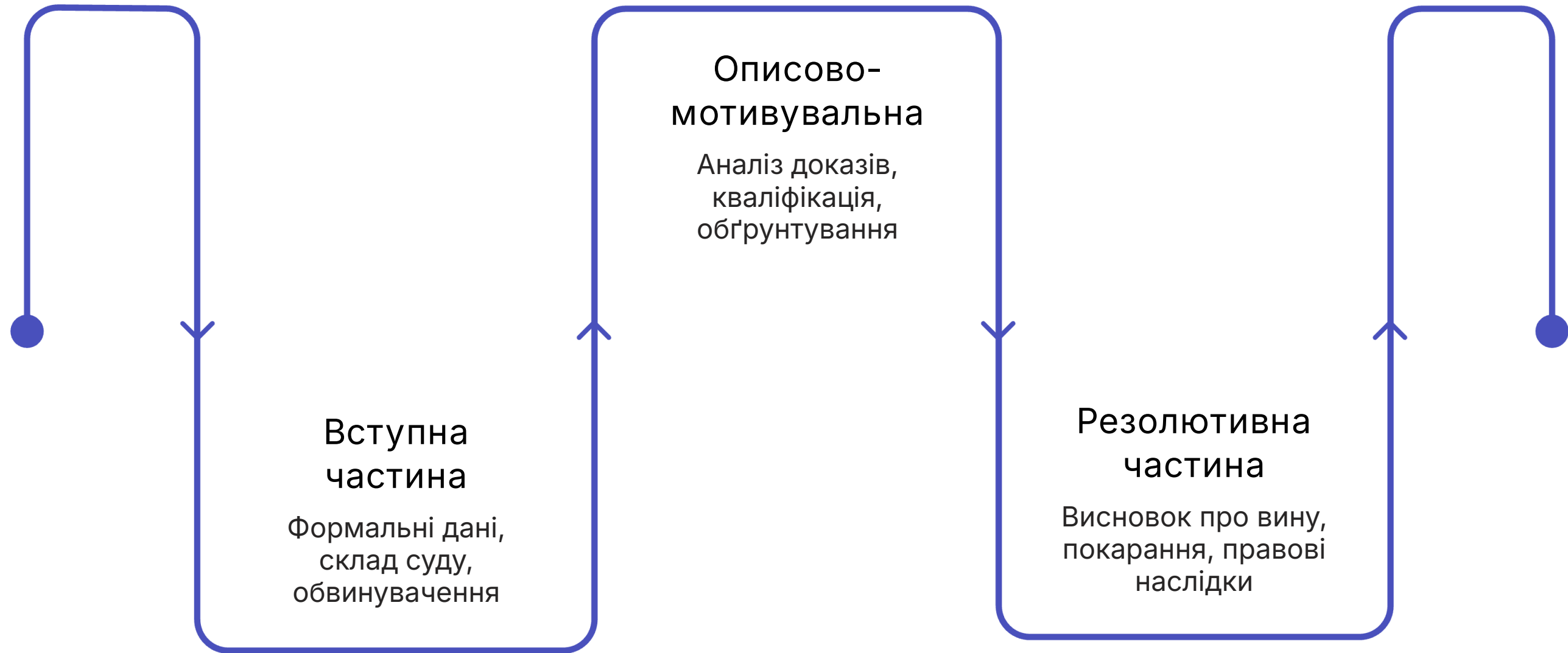
## Виправдувальний вирок

Суд визнає особу невинуватою — «нейтральних» вироків не існує



# Структура вироку: три частини

КПК України встановлює чітку структуру вироку — це не технічний поділ тексту, а відображення логіки судового мислення.



Всі три частини вироку повинні бути логічно узгодженими між собою. Суперечності між описово-мотивувальною та резолютивною частинами є типовою підставою для скасування.

# Вступна частина вироку

## Що зазначається

- Дата і місце ухвалення вироку
- Склад суду
- Учасники провадження
- Відомості про обвинуваченого
- Стаття кримінального закону, за якою пред'явлено обвинувачення

## Практичне значення

На перший погляд — «технічний блок». Але навіть тут можливі помилки, які впливають на законність вироку.

- ❏ Неправильне зазначення складу суду або даних про особу обвинуваченого може стати підставою для скасування вироку.

# Описово-мотивувальна частина

Це серце вироку — тут суд демонструє свою логіку і «розкриває карти».

1

## Виклад обставин

Суд викладає обставини кримінального правопорушення, встановлені під час розгляду

2

## Аналіз доказів

Оцінка допустимості, належності та достовірності кожного доказу; пояснення, чому одні прийнято, інші — відхилено

3

## Правова кваліфікація

Надається правова кваліфікація діяння з посиланням на відповідні норми КК України

📄 Верховний Суд: якщо у вироку відсутній належний аналіз доказів або не пояснено, чому відхилено аргументи захисту, — такий вирок не може вважатися вмотивованим.



# Резолютивна частина вироку

У резолютивній частині суд формулює остаточні висновки. Вона повинна бути максимально чіткою і однозначною — саме ця частина підлягає виконанню.



## Визнання винуватості

Визнання особи винуватою або невинуватою у вчиненні конкретного правопорушення



## Кваліфікація діяння

Остаточна правова кваліфікація з посиланням на статтю КК України



## Вид і розмір покарання

Призначення конкретного покарання (у разі обвинувального вироку)



## Інші правові наслідки

Вирішення цивільного позову, доля речових доказів та інші питання

# Ухвали та постанови суду

## Ухвала — «робочий інструмент» суду

Ухвали не вирішують питання винуватості, але супроводжують процес на всіх етапах. Через ухвали суд здійснює процесуальне керівництво:

- Допустимість доказів
- Обрання чи зміна запобіжних заходів
- Призначення експертиз
- Відкладення розгляду

## Постанова — вузька, але важлива

Застосовується у випадках, прямо передбачених законом. Як правило, пов'язана з вирішенням окремих процедурних питань суддею одноособово.

Роль є більш вузькою, однак постанови також входять до системи судових рішень і підпорядковуються загальним вимогам кримінального процесу.

□ Поділ на вироки, ухвали і постанови — не формальність. Кожна форма має своє призначення, сферу застосування і процесуальні наслідки.



# Ухвала — основна форма процесуального реагування

Ухвала є найбільш поширеним видом судового рішення. Через ухвали суд «веде» провадження від початку до кінця, вирішуючи десятки і сотні процесуальних питань ще до вироку.

- Обрання або зміна запобіжного заходу
- Визнання доказу недопустимим
- Закриття кримінального провадження
- Повернення обвинувального акта прокурору

# Універсальний характер ухвали

## Досудове розслідування

Ухвала постановляється слідчим суддею — реалізує судовий контроль за дотриманням прав і свобод людини.

## Судовий розгляд

Ухвала визначає, які докази досліджуються, які клопотання задовольняються, який обсяг доказування є допустимим.

Ухвали — це «архітектура процесу», тоді як вирок — це його «фінальний фасад».



# Постанова суду: спеціалізована форма

Постанова є менш поширеною формою судового рішення. Її застосування обмежене випадками, прямо передбаченими законом. Постанови, як правило, ухвалюються суддею одноособово і стосуються окремих процедурних питань.

- З точки зору вимог до законності, обґрунтованості і вмотивованості постанова нічим не «простіша» за ухвалу. До неї застосовуються ті самі стандарти, адже вона так само є актом правосуддя.

# Функціональна роль ухвал і постанов



## Безперервність процесу

Кожне клопотання і кожна процесуальна ситуація потребують вирішення. Ухвали забезпечують рух провадження вперед.



## Судовий контроль

Суд перевіряє законність дій слідчого і прокурора, захищає права учасників і не допускає процесуальних зловживань.



## Процесуальні рамки

Через ухвали суд визначає допустимий обсяг доказування та структуру всього судового розгляду.

# Єдність стандартів: три обов'язкові вимоги

Незважаючи на різне функціональне призначення, до ухвал і постанов застосовуються ті самі базові вимоги КПК України, що й до вироку.

1

## Законність

Суд діяв у межах повноважень, правильно застосував норми права і дотримався процедури.

2

## Обґрунтованість

Рішення спирається на докази, досліджені у судовому засіданні.

3

## Вмотивованість

Зрозуміло, як суд дійшов висновку: логіка, аргументи, шлях від фактів до права.

Навіть «технічне» рішення — наприклад, відкладення засідання — повинно містити пояснення причин і підстав.

# Типові проблеми застосування ухвал

Судова практика, зокрема практика Верховного Суду, демонструє, що саме ухвали найчастіше стають джерелом процесуальних помилок.

## Формальне мотивування

«Клопотання підлягає задоволенню, оскільки є обґрунтованим» — без пояснення чому.

## Ігнорування аргументів

Відсутність аналізу доводів сторін у тексті рішення.

## Порушення форми

Невідповідність висновків фактичним обставинам, порушення процесуальної форми.



# Законність, обґрунтованість і вмотивованість судового рішення

КПК України чітко закріплює: судові рішення повинні бути законними, обґрунтованими і вмотивованими. Ці три характеристики утворюють єдину систему критеріїв, яка дозволяє оцінити, чи відбулося правосуддя у конкретній справі.



# Законність: глибинна відповідність праву

Законність означає, що суд діяв у межах повноважень, застосував правильні норми матеріального і процесуального права та дотримався встановленої процедури.

Законність — це не механічне «посилання на статтю». Суд може формально цитувати закон, але помилятися у його тлумаченні. У такому випадку рішення виглядає законним лише зовні.

## Позиція Верховного Суду

Неправильне застосування кримінального закону або істотне порушення вимог кримінального процесу є безумовною підставою для скасування судового рішення.

# Обґрунтованість: зв'язок рішення з доказами

Обґрунтованість означає, що рішення суду спирається на фактичну основу — докази, досліджені у судовому засіданні. Суд не може покладатися на припущення або інформацію, не перевірену процесуально.

Принцип  
безпосередності

Докази досліджуються  
безпосередньо у засіданні

Змагальність сторін

Обидві сторони мають рівні  
можливості подавати докази

Свобода оцінки

Внутрішнє переконання суду — раціональне і логічно виведене з  
матеріалів справи



# Вмотивованість: відкритість судового мислення

Вмотивованість — це «вікно» у мислення суду. Вона дозволяє сторонам і суспільству побачити логіку оцінки доказів, причини прийняття або відхилення аргументів і шлях від фактів до правового висновку.

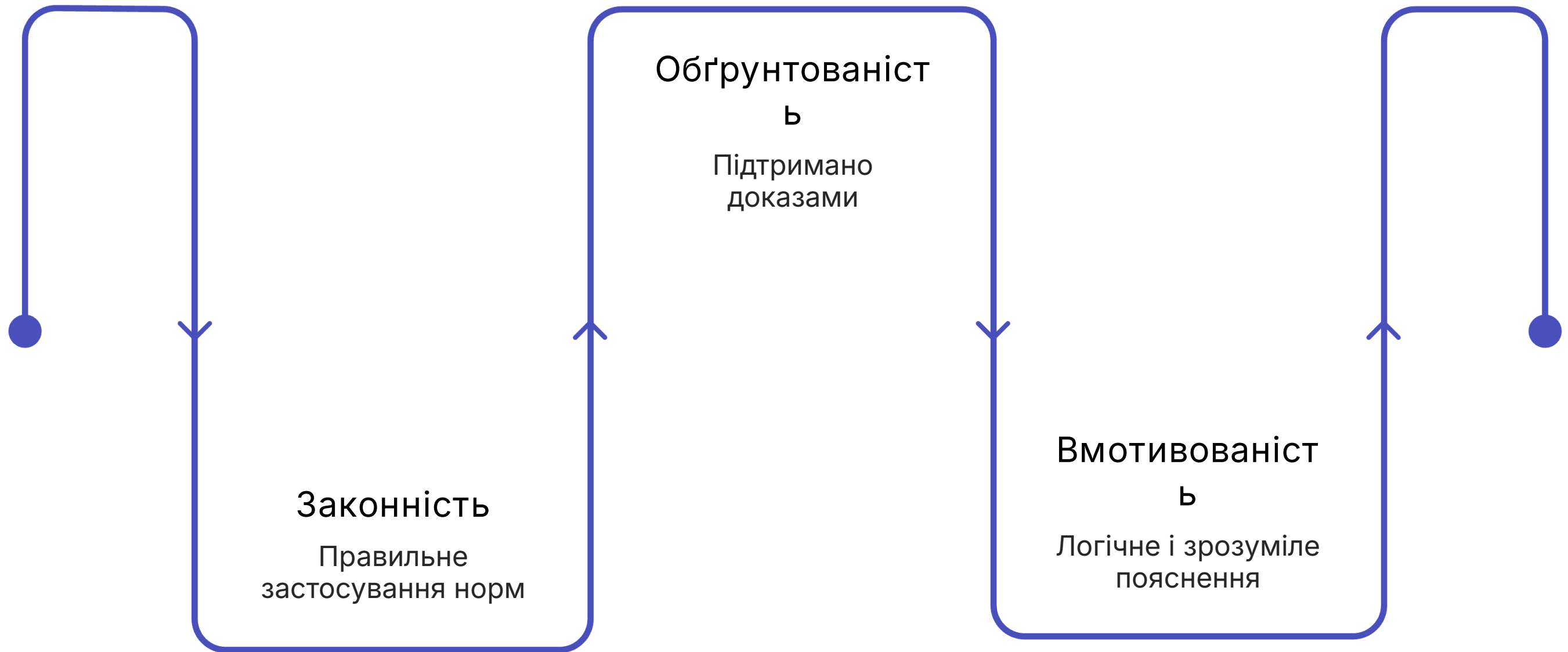
## Стандарт ЄСПЛ

Право на справедливий суд включає обов'язок суду належним чином мотивувати свої рішення. Суд не зобов'язаний відповідати на кожен аргумент, але повинен розглянути суттєві доводи.

## Практична функція

Вмотивованість забезпечує можливість ефективного оскарження. Без розуміння логіки суду сторона не може повноцінно захищати права в апеляційній чи касаційній інстанції.

# Єдність трьох вимог як фільтр якості правосуддя



Три вимоги працюють як єдина система. Рішення, що формально відповідає закону, але не пояснене — не витримує перевірки. Добре написане, але без доказової основи — так само. Якщо рішення проходить цей «фільтр» — воно має шанс залишитися в силі. Якщо ні — буде скасоване.

# Практичний вимір: чому це критично важливо

Аналіз судової практики показує, що більшість скасованих рішень мають проблеми саме у площині трьох вимог. Суди вищих інстанцій звертають увагу на:

- Відсутність належного аналізу доказів
- Ігнорування ключових аргументів сторін
- Суперечності у викладенні та формальне мотивування

Ці недоліки часто є наслідком недостатньої уваги до логіки і структури рішення, а не лише неправильного розуміння закону.



# Підсумок теми

Тема «Судові рішення у кримінальному провадженні» розкриває ключові аспекти судового мислення і процесу.

## Сутність рішення

Судове рішення як повноцінний акт правосуддя, а не формальний документ

## Система форм

Вирок, ухвала, постанова — кожна з чіткою роллю у провадженні

## Вимоги до якості

Законність, обґрунтованість і вмотивованість як єдина система

## Судове мислення

Перехід від «знання норм» до розуміння логіки побудови та оцінки рішення

Правосуддя — це не лише правильний результат. Це результат, який можна пояснити, перевірити і прийняти як справедливий.